

Araştırma Makalesi–Research Article

Covid-19 Salgınının Türkiye’de Merkezi Yönetim Bütçesine Etkisi

Impact of the Covid-19 Epidemic on the Central Government Budget in Turkey

Ökkeş Kısa^{1*}, Kadir Kartalci²

Geliş / Received: 11/05/2022

Revize / Revised: 14/06/2022

Kabul / Accepted: 15/06/2022

ÖZ

Covid-19 salgını, birçok makroekonomik göstereyi olumsuz yönde etkilemiştir. Bu göstergelerden bir tanesi de, merkezi yönetim bütçesidir. Bu çalışmanın amacı; salgının Türkiye’de merkezi yönetim bütçesine etkisini incelemektir. Bu nedenle bütçeye ilişkin kalemlerdeki 5 yıllık değişikliklere odaklanılarak salgının etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda; kamu giderlerinde ve kamu gelirlerinde artışlar olduğu gözlenmiştir. Kamu giderlerindeki artışın nedenleri; salgınla mücadele kapsamında yapılan harcamalar ve enflasyondur. Kamu gelirlerindeki artışın nedenleri ise; enflasyonla kaynaklı olarak mali sürüklenme, dolaylı vergilerin fiyat değişimlerini izlemesi ve alınan politika önlemleridir. Ancak kamu gelirlerinin kamu giderleri kadar artmaması sebebiyle salgın döneminde bütçe açığı artmıştır. Bunun sonucunda faiz giderlerinde artış görülmüştür.

Anahtar Kelimeler- *Covid-19 Salgını, Merkezi Yönetim Bütçesi, Kamu Gideri, Kamu Geliri, Bütçe Dengesi*

ABSTRACT

The Covid-19 outbreak has adversely affected many macroeconomic indicators. One of these indicators is the central government budget. The aim of this study is to examine the effect of the epidemic on the central government budget in Turkey. For this reason, the effect of the epidemic has been tried to be revealed by focusing on the 5-year changes in the budget items. As a result of the study, it was observed that there were increases in public expenditures and public revenues. The reasons for the increase in public expenditures are the expenditures made within the scope of the fight against the epidemic and inflation. The reasons for the increase in public revenues are inflation, fiscal drift, the monitoring of price changes by indirect taxes, and the policy measures taken. However, due to the fact that public revenues did not increase as much as public expenditures, the budget deficit increased during the epidemic period. As a result, an increase was observed in interest expenses.

Keywords- *Covid-19 Pandemic, Central Government Budget, Public Expenditure, Public Revenue, Budget Balance*

^{1*}Sorumlu yazar iletişim: okkes.kisa@inonu.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0002-9907-3896>)

Maliye Bölümü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.

²İletişim: kadir.kartalci@inonu.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0002-4102-9294>)

Maliye Bölümü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.

I. GİRİŞ

Koronavirüs salgını, Çin’de 2019 yılının Aralık ayında başlamış ve çok kısa sürede tüm dünyaya yayılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü, 2020 yılının Mart ayında ‘pandemi’ ilan etmiş ve ülkeler hastalıkla mücadele açısından etkin politikalar uygulamaya başlamıştır. Hastalığın hava yolu ile bulaşıyor olması sebebiyle sosyal mesafe kuralına, maske kullanımına ve zorunlu karantina uygulamalarına başvurulmuştur. Ancak salgının yayılım hızının azaltılamaması, bazı faaliyetlerinin geçici süreliğine yasaklanmasına ve kısmi zamanlı sokağa çıkma yasaklarına yer verilmiştir. Sağlık krizi olarak başlayan koronavirüs salgını, alınan tedbirler sebebiyle birçok makroekonomik göstergeyi ve sektörü etkilemiş ve ekonomik krize evrilmiştir (Işık ve Akdoğan, 2021: 137). Diğer taraftan salgının olumsuz arz ve talep şoku içermesi, istihdam ve büyüme oranlarının düşmesine neden olmuştur. Ayrıca tedarik sorunları, bazı ülkelerin dış ticaret dengesini ve cari açıklarını olumsuz etkilemiş ve bütün ülkelerin dış ticaret tutarlarında azalmalar görülmüştür. Salgınla mücadele kapsamında Türkiye’de öncelikle faiz oranlarında indirimle gidilmiş ve genişletici etki sebebiyle enflasyon oranlarındaki artış, faiz oranlarının artırılmasını gerekli kılmıştır. Bu nedenle Merkez Bankası, 2020 Eylül ayından itibaren kademeli olarak faiz oranlarını artırmıştır. Fakat 2021 Eylül ayında rekabetçi döviz kurunu sağlamak için faiz oranlarında yapılan indirimler, döviz kurunun ve enflasyon oranlarının artmasına neden olmuştur. Sektörel bakımdan incelendiğinde ise; turizm, ulaştırma, havacılık, inşaat, tekstil, sınai ve bankacılık sektörü, salgından olumsuz etkilenmiştir. Makroekonomik göstergelerde ve sektörel bazda gerçekleşen olumsuzluklar, devlet bütçelerinin işlevleri neticesinde bütçeye yansımış ve maliye politikalarının önemi artmıştır. Salgınla mücadelede kullanılan maliye politikaları, durgunlukla mücadelede kullanılan maliye politikaları ile örtüşmektedir. Bu bağlamda kamu giderlerinde artış ve kamu gelirlerinde azalışlar beklenmekte ve bütçe dengesinde bozulmalar gerçekleşmektedir (Tosunoğlu ve Kasal, 2020: 36; Arabacı ve Yücel, 2020: 92; Çetin, 2020: 349).

Bu çalışmanın amacı; salgının Türkiye’de Merkezi Yönetim Bütçesine etkisini incelemektir. Merkezi Yönetim Bütçesi, genel bütçeli idareler, özel idareler ve düzenleyici ve denetleyici kuruluşların bütçesinden oluşmaktadır. Bütçede, sözü edilen kuruluşların kamu harcamaları kapsamında yaptıkları harcamalar diğer bir ifade ile giderler ve yaptıkları faaliyetler çerçevesinde elde ettikleri gelirler yer almaktadır. Gelir ve gider kalemlerinden de bütçe dengesine ulaşılmaktadır. Çalışmada 5 yıllık projeksiyonda gelir, gider ve bütçe dengesindeki değişimler ele alınacaktır. Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kamu giderlerinde ortaya çıkan değişim; ikinci bölümde, kamu gelirlerinde ortaya çıkan değişim ve üçüncü bölümde ise, bütçe dengesinde ortaya çıkan değişim incelenecektir.

II. KAMU GİDERLERİNDE ORTAYA ÇIKAN DEĞİŞİM

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 3. maddesine göre; kamu gideri, ‘Kanunlarına veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine dayanılarak yaptırılan iş, alınan mal ve hizmet bedelleri, sosyal güvenlik katkı payları, iç ve dış borç faizleri, borçlanma genel giderleri, borçlanma araçlarının iskontolu satışından doğan farklar, ekonomik, malî ve sosyal transferler, verilen bağış ve yardımlar ile diğer giderleri’ olarak ifade edilmektedir. Tablo 1’de 2017-2021 yılları arasında Merkezi Yönetim Bütçesinin giderleri ekonomik sınıflamaya göre tasnif edilmiştir.

Tablo 1. 2017-2021 Merkezi Yönetim Bütçesi Gider Kalemleri (Milyon TL)

	2017	2018	2019	2020	2021
Merkezi Yönetim Giderleri	678.269	830.809	1.000.027	1.203.737	1.599.642
Personel G.	162.146	200.903	249.892	287.785	346.259
SGK Dev. Pr. G.	27.272	34.379	43.045	48.294	57.369
Mal ve Hiz. Al. G.	63.600	71.946	84.363	96.971	130.105
Cari Transferler	270.924	322.879	400.316	498.063	626.664
Sermaye Giderleri	70.983	88.324	80.717	93.742	130.927
Sermaye Transferleri	13.342	16.746	16.316	15.171	25.492
Borç Verme	13.291	21.672	25.438	29.750	101.978
Faiz Giderleri	56.712	73.961	99.940	133.962	180.853
Faiz Hariç Giderleri	621.557	756.848	900.087	1.069.775	1.378.789

Kaynak: 2017-2020 Kesin Hesap Kanunu ve Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı Aylık Gerçekleşme Raporları.

Tablo 1 incelendiğinde; 2019 yılında sermaye giderleri ve sermaye transferleri kaleminde ve 2020 yılında sadece sermaye transferleri kaleminde kümülatif olarak bir önceki yıla göre azalma gerçekleşmiş ve diğer bütün kalemlerde ilgili yıllarda yükselişler gerçekleşmiştir. Yükselişlerin ne kadar olduğu ve ilgili gider kalemlerinin bütçedeki ağırlıkları için Tablo 2 ve 3'ün incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 2. Gider Kalemlerinde Bir Önceki Yıla Göre Değişim (%)

	2017	2018	2019	2020	2021
Merkezi Yönetim Giderleri	16,1	22,4	20,3	20,3	32,8
Personel G.	8,9	19,3	24,4	15,1	20,3
SGK Dev. Pr. G.	10,4	26	20,1	12,1	18,7
Mal ve Hiz. G.	17,5	13,1	17,2	14,9	34,1
Cari Transferler	20,4	19,1	23,9	24,4	25,8
Sermaye Giderleri	18,9	24,4	-8,61	16,1	39,6
Sermaye Transferleri	50,2	25,5	-2,5	-7	68
Borç Verme	4,1	63	17,3	16,9	242,7
Faiz Giderleri	12,8	30,4	35,1	34	35
Faiz Hariç Giderleri	16,4	21,7	18,9	18,8	28,8

Kaynak: Tablo 1'den yararlanarak oluşturulmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde; Türkiye'de merkezi yönetim giderleri, her yıl yaklaşık %20 artmış, 2021 yılında ise artış oranı %32,8 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı enflasyon oranının %36,8 (TÜİK, 2022) olduğu dikkate alınır, bu artış salgından ziyade enflasyondan kaynaklı olabilecektir. 2020 yılında ise enflasyon oranı, %14,6 olduğu ve 2020 bütçe giderlerinin %20,3 arttığı dikkate alınır, aradaki 5,7 puanlık fark salgın ile ilişkilendirilebilir. Diğer taraftan 2021 yılında Türkiye'de enflasyonun bu denli artmasının daha çok yapısal sorunlara dayanmasına rağmen, salgın da enflasyon oranlarının artmasını sağlamıştır. İlgili dönemde Türkiye'de salgınla mücadele kapsamında, genişletici maliye ve para politikaları uygulanmış ve bu politikalar doğrudan enflasyona etki etmiştir. Salgınla mücadele kapsamında 2020 yılının Mart ayında yürürlüğe konulan Ekonomik İstikrar Kalkınma Paketinde maliye ve para politikası araçlarına ilişkin düzenlemeler mevcuttur. Para politikası açısından, gerçek ve tüzel kişilerin krediye ulaşımı kolaylaştırılmış, salgının Türkiye'de görüldüğü Mart ayından başlanarak üç ay politika faiz oranlarında ve zorunlu karşılık oranlarında (TCMB, 2020a) indirimle gidilmiştir. Nitekim enflasyon baskısı sebebiyle 2020 yılının Eylül ayından itibaren faiz artırımı yapılsa da 2021 yılının Eylül ayından itibaren faiz indirimine gidilmiş (TCMB, 2022) ve söz konusu faiz indirimleri enflasyonun yukarı yönlü hareket etmesini sağlamıştır. Maliye politikası açısından ise; mükelleflerin muhtasar beyannameleri 6 aylığına ertelenmiş, gelir vergisi mükellefleri mücbir sebep kapsamına alınmış, kısa çalışma ödeneği ile çalışanlara destek verilmiş, emekli maaşlarında düzenleme yapılmış, ihtiyaç sahibi kişilere faz ödemeleri kapsamında ödemelerde bulunulmuş, beyanname verme ve vergi ödeme süreleri ertelenmiş, konaklama vergisinin uygulanması ertelenmiş ve il özel idareleri ve belediyeye ait taşınmazların kira ödemelerinde esneklikler tanınmıştır (HMB,2022). Alınan bu politika tedbirleri, doğal olarak piyasalarda genişletici etki oluşturmuş ve enflasyonun artmasına neden olmuştur. Ancak gider kalemlerindeki değişiklikler, piyasada farklı etkiler meydana getirmektedir. Bu nedenle de gider kalemlerindeki değişikliklerin sırasıyla incelenmesi gerekmektedir.

Merkezi Yönetim Bütçesinin gider kalemlerinden birisi olan personel giderleri, kamu personeli olan ya da kamu personeli gibi çalıştırılan ya da sunmuş oldukları hizmetlerden yararlanan ve bordroya dayalı olarak kişilere yapılan nakden ödemeleri kapsamaktadır. Devletin çalıştırdığı bu personeller için işveren sıfatıyla sosyal güvenlik kurumlarına yaptıkları ödemeler ise, SGK devlet prim giderleri altında izlenmektedir (SBB, 2022b:4) Kamu istihdamı, incelenen dönem bazında her yıl bir önceki yıla göre sırasıyla % -0,8, %1,1, %2,7, %3,17 ve %1,8 artış göstermiştir (SBB,2022a). Görüldüğü üzere kamu istihdamında en fazla artış, 2020 yılında gerçekleşmiş ve bunun bütçe giderlerine yansımaları bakımından 2020 yılında personel giderleri önceki yıla göre %15,1, SGK devlet prim giderleri de bir önceki yıla göre %12,1 artış göstermiştir.

Mal ve hizmet alım giderleri, faturalı olarak ya da bağlı olunan mevzuata uygun olarak alınan mal ve hizmet ödemelerini kapsamaktadır (SBB, 2022b:14). Durgunluk dönemlerinde; devletin yapmış olduğu mal ve hizmet alım harcamaları, ekonomide talep artışı yaratmaktadır (Pınar, 2017: 68). Bu bağlamda Türkiye'de salgınla mücadelede mal ve hizmet alımlarına yönelik talep artmış ve bu kalemdaki değişim 2020 yılında %14,9

ve 2021 yılında ise %34,1 olarak artış göstermiştir. Ancak enflasyon oranları dikkate alındığında; reel bazda artışlar çok düşüktür.

Cari transferler, '*sermaye birikimi hedeflemeyen ve cari nitelikli mal ve hizmet alımını finanse etmek amacıyla karşılıksız olarak yapılan ödemeleri*' kapsamaktadır (SBB, 2022b:45). Salgın döneminde; cari transferler kalemindeki artış görev zararlarından, hane halkına yapılan transferlerden ve hazine yardımlarından kaynaklanmaktadır. Ancak kamu transfer harcamalarının bireylerin marjinal tüketim eğilime göre piyasada oluşturduğu dolaylı etkisi sebebiyle talebi ve arzı uyarma düzeyi, cari harcamalar kadar olamamaktadır (Ataç, 2016:178).Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığına göre; Sosyal Dayanışmaya Teşvik Fonuna yapılan ödemeler, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılan hazine yardımları ve hane halkına yapılan yardımlar, cari transferler kaleminin artmasına neden olmuştur (SBB, 2021:31-33) Salgın ile kamu bankalarının piyasada hakimiyetleri artmasına rağmen piyasaları canlandırma adına üstlendikleri görevler, söz konusu bankaların olumsuz etkilenmesine neden olmuştur (Kocaman, 2021:402). Bu durum, cari transferler başlığı altında yer alan Halk ve Ziraat Bankalarına ödenen görev zararları kalemini artırmıştır. Halk Bankası görev zararları kaleminin 2020 yılında %58,8, 2021 yılında ise %71,9 artarken; Ziraat Bankası görev zarar kalemi 2020 yılında %35,1, 2021 yılında %6 artırmıştır. KİT'lerin görev zararları ise, 2020 yılında bir önce yıla göre %11,8 artarken; 2021 yılında %1146 artış gerçekleşmiştir. Hazine yardımları, 2020 yılında %25,6 artmış ancak artışın sebebi ise sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderlerindeki %24,8'lik artıştan kaynaklanmaktadır. 2021 yılında hazine yardımları, %6 artış göstermiş ve bu artışın %3,1'i sağlık, emeklilik ve sosyal giderlerinden oluşmaktadır. Cari transferleri artıran diğer bir kalem ise, tarımsal destek ödemeleridir. Bu kalem, 2020 yılında %29,3 artış gösterirken, 2021 yılında %9,9 artış göstermiştir. KOBİ'lere yapılan yardımı da içeren hane halkına yapılan diğer transferler, 2020 yılında %36,6 artış gösterirken; 2021 yılında ise %65,8 artış göstermiştir. Gelirden ayrılan paylar da cari transferler kaleminin artmasını sağlamıştır. Buna göre gelirden ayrılan paylar, 2020 yılında %23,5 artış gösterirken; 2021 yılında %41,9 artış göstermiştir.

Devletin mal varlığını artıran ve faydası birden fazla yılı kapsayan mal ve hizmet harcamaları sermaye gideri olarak ifade edilirken; bütçe dışında sermaye birikimini amaçlayan ve karşılıksız yapılan ödemelere sermaye transferleri denilmektedir (SBB, 2022b:3). Durgunluğa karşı oluşturulan politikaların, uzun dönemde enflasyonist etki yaratması sebebiyle kamu yatırım harcamalarına ağırlık vererek arzı artırmak ve dolayısıyla enflasyonist etki azaltmak bakımından faydalı olabilmektedir. Diğer taraftan gelişmekte olan ülkeler açısından bu durum kamu yatırım harcamalarını artırmak için bir fırsat sunmaktadır (Tokatlıoğlu ve Selen, 2019: 255-256). Bu bağlamda Türkiye'de salgının ilk yılında sermaye giderleri %16,1 artmış ve sermaye transferleri ise %7 azalmış; 2021 yılında ise sermaye gideri %39,6, sermaye transferi ise %68 artmıştır. 2020 yılında sermaye giderlerindeki artış, %31 mamul mal alımından ve %17 gayrimenkul sermaye ve üretim gideri artışından kaynaklanmıştır. 2021 yılındaki sermaye giderindeki artış ise, mamul mal alımlarındaki %21, gayrimenkul sermaye ve üretim gideri %37, gayrimenkul alımları ve kamulaştırılması %82, büyük onarım giderleri %60 ve diğer sermaye giderleri %49 artıştan kaynaklanmıştır. 2020 yılındaki sermaye transferi azalış, diğer yurtiçi sermaye transferlerindeki %19'luk azalmadan kaynaklanmıştır. 2021 yılındaki artış ise, diğer yurtiçi sermaye transferlerindeki %95'lik artıştan kaynaklanmıştır.

Borç verme, '*bir mali hakka dayanan veya Devletin teşebbüs mülkiyetinde hisse (sermaye) katılımına neden olan ve likidite yönetimi veya kazanç sağlama amaçları dışında kamusal amaçlarla yapılan ödemeleri*' kapsamaktadır (SBB, 2022b:68). KİT'lere sermaye artırımını amacıyla yapılan ödemeler ve kamulaştırma giderleri için yapılan ödemeler, borç verme kaleminin artışına neden olmuştur (SBB, 2020:43). 2021 yılındaki artış, KİT'lere sermaye artırımını amacıyla yapılan ödemelerin %412 oranında artmasından kaynaklanmıştır.

Faiz giderleri, ödünç alınan paranın kullanımı karşılığı yapılan ödemeleri kapsamaktadır (SBB, 2022b:42). Salgın döneminde; kamu harcamaları artarken kamu gelirlerin aynı oranda artmaması, bütçe dengesine olumsuz yansımış ve bu nedenle salgın döneminde faiz giderlerinde artış görülmüştür.

Tablo 3. Bütçe Gider Kalemlerinin Ağırlığı (%)

	2017	2018	2019	2020	2021
Merkezi Yönetim Giderleri	100	100	100	100	100
Personel G.	23,9	24,2	25	24	21,4
SGK Dev. Pr. G.	4	4,1	4,3	4	3,5
Mal ve Hiz. G.	9,4	8,7	8,4	8,1	8
Cari Transferler	39,9	38,9	40	41,4	38,9
Sermaye	10,5	10,6	8,1	7,8	8,6

Giderleri					
Sermaye Transferleri	2	2	1,6	1,3	2,2
Borç Verme	2	2,6	2,6	2,4	6,2
Faiz Giderleri	8,3	8,9	10	11	11,2

Kaynak: Tablo 1'den yararlanarak oluşturulmuştur.

Salgın döneminde bazı gider kalemlerinde değişiklikler olmuş ve bu değişikliklere yukarıda değinilmiştir. Tablo 3'de gider kalemlerindeki ağırlıkların değişimi incelenmiştir. Bu bağlamda sermaye giderleri, sermaye transferleri, borç verme ve faiz giderlerinin ağırlıkları artarken; diğer kalemlerin ağırlıklarında azalmalar gerçekleşmiştir.

Tablo 4. Verilen Ödenekler İle Gerçekleşen Gider Karşılaştırması

Yıllar	Verilen Ödenek	Gerçekleşen Gider	Sapma Oranı (%)
2017	645.124	678.269	5,13
2018	762.753	830.809	8,92
2019	960.976	1.000.027	4,06
2020	1.095.461	1.203.737	9,88
2021	1.346.139	1.599.642	18,8

Kaynak: 2017-2020 Kesin Hesap Kanunu ve Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı Aylık Gerçekleşme Raporları.

Koronavirüs salgını, olumsuz arz ve talep şokunu içermekte (Kısa, 2021:94) ve bu durum durgunluğa sebebiyet vermektedir. Durgunluk döneminde; devlet, cari kamu harcamalarını ve yatırım harcamalarını artırarak talebi ve arzı uyarabilmektedir (Tokatlıoğlu ve Selen, 2019:255). Diğer taraftan çarpan analizi kapsamında yapılan incelemelerde; kamu harcamaları ile yapılan müdahalelerin, vergi politikalarından daha etkin olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de salgınla mücadele kapsamında, üretim ve istihdamın desteklenmesi amacıyla doğrudan mali destekler sağlanmıştır (Dokuzoğlu ve Tüm, 2022: 108). Bunun sonucunda; Türkiye'de 2020 ve 2021 yıllarındaki kamu harcamalarındaki sapma oranı, analizi yapılan diğer üç yıldan fazla gerçekleşmiştir. Söz konusu üç yıl incelendiğinde; 2017 yılında referandum yapılmış, 2018 yılında Cumhurbaşkanı ve genel seçim yapılmış ve 2019 yılında ise mahalli idare seçimleri yapılmıştır. Bu bağlamda salgın döneminde kamu harcamalarında gerçekleşen sapma oranı, seçim ekonomisinden daha fazladır. Ancak Türkiye'de yüksek enflasyon ve işsizlik birlikte görülmesi, stagflasyon riskini işaret etmektedir. Bu bağlamda başarılı bir bütçe yönetimi için gerekli olan etmenlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Nitekim Türkiye'de pratikte hala klasik bütçe sisteminin hakim olması, planlama ve programlamaların yetersiz olması, mali kurallara uyulmaması, mali disipline önem verilmemesi, bütçenin siyasi fonksiyonunun rasyonel bir şekilde kullanılmaması ve bütçenin hazırlık ve uygulanmasına ilişkin sorunların var olması sebebiyle bütçe yönetimi başarısız olmaktadır. Diğer taraftan ödeneklere ilişkin işlemlerin sıklığı da, bütçenin hazırlanması sırasındaki eksikliğin, diğer aşamalarına eklenmesiyle Türkiye'de bütçe yönetimi zayıflamaktadır (Bektaş ve Çetinkaya, 2021: 246-257). Bu bağlamda Türkiye'de salgın dönemi sonrasında, ekonomik istikrarı sağlamak için öncelikli bütçe yönetimine ilişkin düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

III. KAMU GELİRLERİNDE ORTAYA ÇIKAN DEĞİŞİM

5018 sayılı Kanuna göre; 'kamu geliri, Kanunlarına dayanılarak toplanan vergi, resim, harç, fon kesintisi, pay veya benzeri gelirler, faiz, zam ve ceza gelirleri, taşınır ve taşınmazlardan elde edilen her türlü gelirler ile hizmet karşılığı elde edilen gelirler, borçlanma araçlarının primli satışı suretiyle elde edilen gelirler, sosyal güvenlik primi kesintileri, alınan bağış ve yardımlar ile diğer gelirleri' olarak ifade edilmektedir. Tablo 5'de Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri incelenmiştir.

Tablo 5. 2017-2021 Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri Kalemleri (Milyon TL)

	2017	2018	2019	2020	2021
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	630.490	757.996	875.280	1.028.446	1.407.399
Genel Bütçe Gelirleri	607.138	729.063	847.692	999.147	1.369.503
Vergi Gelirleri	536.617	621.536	673.860	833.251	1.164.808
Gelir V.	112.399	138.986	162.704	158.842	219.633

Kurumlar V.	52.905	78.672	78.829	105.057	177.970
Dahilde Alınan KDV	55.583	56.353	55.458	71.555	123.444
ÖTV	138.328	133.901	147.134	207.283	205.393
BSMV	13.269	18.184	22.670	27.069	33.027
İthalde Alınan KDV	99.638	122.114	125.271	159.206	261.884
Damga V.	15.594	16.959	18.853	20.964	28.197
Harçlar	19.213	21.659	24.176	30.741	41.957
Diğer	29.118	34.482	38.765	52.534	73.302
Vergi Dışı Diğer Gelirler	70.520	107.526	173.833	165.896	204.694
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	19.148	23.761	20.925	21.536	28.924
Düzen. ve Denet. Kurum. Gelirleri	4.204	5.173	6.663	7.762	8.971

Kaynak: 2017-2020 Kesin Hesap Kanunu ve Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı Aylık Gerçekleşme Raporları.

Kriz ya da salgın dönemlerinde; devletler, vergi gelirlerine diğer dönemlerden daha fazla ihtiyaç duymasına (Mascagni ve Santoro, 2021:7) rağmen IMF, koronavirüs salgınının çoğu ülkede vergi gelirlerinde azalışa neden olacağını tahmin etmektedir (IMF,2021:1). Ancak Türkiye’de politika önlemleri ve mali sürüklenme dolayısıyla salgın döneminde vergi gelirlerinde reel artışlar gerçekleşmiştir. Bu durum, Tablo 6’da gözlenebilir.

Tablo 6. Gelir Kalemlerinde Bir Önceki Yıla Göre Değişim (%)

	2017	2018	2019	2020	2021
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	13,8	20,2	15,4	17,5	36,8
Genel Bütçe Gelirleri	13,8	20	16,2	17,8	37
Vergi Gelirleri	16,9	15,8	8,4	23,6	39,7
Gelir Vergisi	16,3	23,6	17	-2,3	38,2
Kurumlar Vergisi	23,1	48,7	0,2	33,2	69,4
Dahilde Alınan KDV	2,9	1,3	-1,5	29	72,5
ÖTV	14,8	-3,2	9,8	40	-0,9
BSMV	19,8	37	24,6	19,4	22
İthalde Alınan KDV	29,6	22,5	2,5	27	64,4
Damga Vergisi	16,2	8,75	11,1	11,1	34,5
Harçlar	7,8	12,7	11,6	27,1	36,4
Diğer	12,4	18,4	12,4	35,5	39,5
Vergi Dışı Diğer Gelirler	-4,9	52,4	61,6	-4,5	23,3
Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gelirleri	12,5	24	-13,5	2,9	34,3
Düzen. ve Denet. Kurumların Gelirleri	7,1	23	28,8	16,4	15,5

Kaynak: Tablo 5’den yararlanarak oluşturulmuştur.

Ülkelerin merkezi yönetim bütçeleri, öncelikle gelir ve giderleri gösteren belgeler iken; kuramsal temel değişimi, bütçelerin sadece belge niteliğinden çıkmasını sağlamıştır (Edizdoğan ve Çetinkaya, 2021: 6). Bu dönüşüm; bütçelerin, maliye politikalarının bir aracı haline dönüşmesini sağlamış ve bütçelerin hem ekonomiyi etkileyen hem de ekonomiden etkilenen yönünü ön plana çıkartmıştır (Batrel, 2007: 4). Krizlerle mücadelede ise vergi politikaları, etkin bir maliye politikası aracı olmaktadır (Tabar ve Tokathoğlu, 2018: 28). Bu bağlamda Türkiye’de salgınla mücadele kapsamında ve ekonomik istirarın sağlanmasına yönelik (Selen ve Leba, 2021: 168) vergilere ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Salgın döneminde vergi gelirlerinde, reel artışlar görülmüştür. Bu artışlarda, yeni vergilerin yürürlüğe girmesi kadar yapılan düzenlemeler de etkili olmuştur. Her türlü reklam ve dijital içerik üzerinden elde edilen hasılatları vergilendirmeyi amaçlayan dijital hizmetler vergisi, 01.03.2020 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiş (HMB, 2020a) ve 2020 yılında 1 milyar TL, 2021 yılında ise 2.8 milyar TL vergi geliri toplanmıştır (HMB,

2022). 6802 sayılı Kanununun 39/1 maddesinde a, b, c ve d bentlerinde yer alan Özel İletişim Vergisi oranları, %10'a çıkartılmıştır (CBK, 2021).

Gelir vergisinden elde edilen tutar, 2020 yılında %2,3 azalırken, 2021 yılında %38,2 artmıştır. 2020 yılındaki azalışta, bazı sektördeki işletmelerin geçici süre ile kapalı kalması veya sokağa çıkma yasakları süresince işletmelerin kapalı kalmasının yanı sıra yapılan düzenlemeler de etkili olmuştur. Bu düzenlemeler;

- 24.03.2020 tarihli ve 518 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile salğından doğrudan etkilenen ticari, zirai ve mesleki kazanç açısından gelir vergisi mükellefleri ya da İçişleri Bakanlığınca faaliyetlerine geçici süreliğine ara verilmesi durumlarında; 01.04.2020 ile 30.06.2020 tarihleri arasında mücbir sebep kapsamına alınmıştır.
- 24.05.2020 tarihli ve 2569 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Sermaye Piyasası Kurulu tarafından onaylanmış finansman bonolarından ve varlık kiralama şirketlerince ihraç edilen bir yıldan kısa vadeli kira sertifikalarından elde edilen gelirler ve söz konusu varlıkların çıkarılması ile elde kazançlardan yapılan stopajın oranı %10'dan %15'e çıkartılmıştır.
- 27.07.2020 tarihli ve 311 sıra numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği ile serbest meslek kazancı sahipleri ve ücret geliri sahiplerinin kazançları toplamı, Gelir Vergisi Kanununun 103. maddesinde yer alan tarifenin dördüncü gelir dilimini aşması durumunda, tüm gelirleri için beyanname vermesi gerektiği düzenlenmiştir.
- 27.05.2020 tarihli ve 301 sıra numaralı Gelir Vergisi Genel Tebliği ile vergiye uyumlu mükellefe gelir ve kurumlar vergi beyannameleri üzerinden hesaplanan verginin %5'inin ödenecek vergiden indirilmesi uygulaması, mükelleflerin lehine düzenlenmiştir. Önceden vergi borcunun kanuni süre içerisinde ödenmesi aranırken değişik ile tahakkuk eden verginin ödenmesi aranmaktadır.
- 03.06.2020 tarihli ve 2604 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile döviz fonları için yapılacak kesinti oranı, %0'dan %15'e yükseltilmiştir.
- 31.07.2020 tarihli ve 2813 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 31.12.2020 tarihine kadar Gelir Vergisi Kanununun 70. maddesinde belirtilen mal ve hakların kiralanması sonucunda yapılan ödemelerden, vakıflar ve derneklere ait gayrimenkullerin kiralanması karşılığı, yabancı devletlere, yabancı kamu idare ve kuruluşları ile uluslararası kuruluşlara ait diplomatik statüsü bulunmayan gayrimenkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden ve Kurumlar Vergisi Kanununun 15. maddesinde yazılı kooperatiflere ait taşınmazların kiralanması bunlara yapılan ödemelerden yapılacak stopajın oranı %20'den %10'a indirilmiştir. 23.12.2020 tarihli ve 3319 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile uygulama süresi 31.05.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. 02.06.2021 tarihli ve 4063 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile uygulama süresi, 31.07.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. 30.07.2021 tarihli ve 4311 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile uygulama süresi, 30.09.2021 tarihine kadar uzatılmıştır.
- 30.09.2020 tarihli ve 3032 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Gelir Vergisi Kanununun 67. maddesine göre tevkifat yapılan mevduat faizlerinden elde edilen gelirler ve katılım bankalarından elde edilen kâr payları üzerinden yapılan tevkifat oranı düzenlenmiştir. 31.12.2020 tarihine kadar vadesiz ve ihbarlı hesaplar ile 6 aya kadar vadeli hesaplarda tevkifat oranı %15'den %5'e indirilmiş, 1 yıla kadar vadeli hesaplarda tevkifat oranı %12'den %3'e indirilmiş, 1 yıldan uzun vadeli hesaplarda tevkifat oranı %10'dan %0'a indirilmiş, katılım bankalarından katılma hesabı karşılığında elde edilen kâr payları vadesine göre aynı tevkifat oranına tabi olacaktır. 23.12.2020 tarihli ve 3321 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile tevkifat oranlarındaki indirim, 31.03.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. 01.04.2021 tarihli ve 3755 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile ilgili kararın uygulama süresi, 31.05.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. 01.06.2021 tarihli ve 4027 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile kararın uygulanma süresi, 31.07.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. 30.07.2021 tarihli ve 4311 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile uygulama süresi, 30.09.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. 01.10.2021 tarihli ve 4561 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile uygulama süresi, 31.12.2021 tarihine kadar uzatılmıştır.
- 04.02.2021 tarihli ve 3490 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Gelir Vergisi Kanununun 41/1(9) ve Kurumlar Vergisi Kanununun 11/1(i) bentlerine göre; yabancı kaynakları özkaynaklarını aşan işletmelerin aşan kısmı için ödenen faiz, kâr payı veya kur farkının %10'unun gider olarak indirilmesi kabul edilemeyeceği kararlaştırılmıştır.
- 04.02.2021 tarihli ve 3491 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Gelir Vergisi Kanununun 94. maddesine ve Kurumlar Vergisi Kanununun 15. ve 30. maddelerine göre; yıllara yaygın inşaat ve onarım işleri uğraşanların hakkeş tutarları üzerinden yapılacak vergi kesintisi oranı %3'den %5'e çıkarılmıştır.

- 30.06.2021 tarihli ve 4196 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile varlık barışı uygulamasının süresi, 31.12.2021 tarihine kadar uzatılmıştır.

Yapılan düzenlemeler sonucunda; beyana dayanan gelir vergisi 2020 yılında %3,6 2021 yılında %67,9 artmış, basit usulde gelir vergisi 2020 yılında %13,4 2021 yılında %4,1 artmış, gelir vergisi tevkifatı 2020 yılında %3 azalırken 2021 yılında %36,7 artmış ve geçici gelir vergisi 2020 yılında %13,1 2021 yılında %34,9 artmıştır. 2020 yılındaki azalışın sebebi; gelir vergisi tevkifatında ortaya çıkan azalıştır. Bu azalış ise, kira ve faiz gelirlerinde yapılan tevkifat indirimlerinden kaynaklanmaktadır.

Kurumlar vergisinden elde edilen tutar, 2020 yılında %33,2 artarken, 2021 yılında %69,4 artmıştır. Artışlarda yukarıda verilen bazı düzenlemeler etkili olurken, 2021 yılında yapılan oran değişikliği de vergi gelirlerinin artmasını sağlamıştır. Geçici vergi gelirlerinin 2021 yılında %55,6 artması da bunu kanıtlar niteliktedir.

KDV, dahilde ve ithalde alınan olarak ikiye ayrılmaktadır. Dahilde alınan KDV, 2020 yılında %29, 2021 yılında %72,5 artarken; ithalde alınan KDV, 2020 yılında %27, 2021 yılında %64,4 artmıştır. Salgın döneminde KDV'ye ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır;

- 22.03.2020 tarihli ve 2278 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile hava yolu ve yolcu taşıma hizmetlerine uygulanan %18 KDV, geçici süreliğine %1'e indirilmiştir.
- 31.07.2020 tarihli ve 2812 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 31.12.2020 tarihine kadar bazı mal ve hizmetlere uygulanan %18 olan KDV oranı %8'e, KDV oranı %8 olan ise %1'e indirilmiştir. 23.12.2020 tarihli ve 3318 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile vergi oranı indirimi, 31.05.2021 tarihine kadar uzatılmış ve Covid-19 aşularının teslimi üzerinden hesaplanan KDV oranı %1'e indirilmiştir. 02.06.2021 tarihli ve 4062 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile uygulamanın süresi, 31.07.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. 30.07.2021 tarihli ve 4312 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile uygulamanın süresi, 30.09.2021 tarihine kadar uzatılmıştır.
- 30.08.2020 tarihli ve 2913 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 01.09.2020 tarihleri ile 30.06.2021 tarihleri arasında verilen eğitim ve öğretim hizmetleri için %8 olarak belirlenmiş olan KDV oranı %1'e indirilmiştir.
- 30.01.2021 tarihli ve 3470 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile riskli yapıların bulunduğu alanlarda kentsel dönüşümün teşvik edilmesi adına inşaat taahhüt işlerine için belirlenen KDV oranı %18'den %1'e indirilmiştir.
- 30.04.2021 tarihli ve 3931 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile geceleme hizmetleri için belirlenen KDV oranı, %1 olarak uygulanacaktır. 22.06.2021 tarihli ve 31519 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile uygulama süresi, 31.07.2021 tarihine kadar uzatılmıştır.
- 30.07.2021 tarihli ve 4312 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile uygulama süresi 30.09.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. 30.09.2021 tarihli ve 4517 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yenilenmiş cep telefonu teslimleri için %1 KDV belirlenmiştir.
- 26.11.2021 tarihli ve 4862 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 6100 sayılı Kanun ile 1136 sayılı Kanununda yer alan ve %18 KDV'ye tabi olan adli yardım ve adli müzaheret hizmetlerindeki vergi oranı %8'e indirilmiştir.

Yapılan düzenlemeler ve fiyatların artışı, salgın döneminde KDV'den elde edilen gelirin artmasını sağlamıştır.

ÖTV'den elde edilen tutar, 2020 yılında %40 artarken, 2021 yılında %0,9 azalmıştır. Salgın döneminde ÖTV'ye ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır;

- 26.03.2020 tarihli ve 2301 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile kolalı gazozlar ve bazı tütün ürünlerinin vergilendirilmesinde değişikliğe gidilmiştir. Buna göre; kolalı gazozlardaki %25 olan ÖTV, %35'e çıkarılmış, tütün ürünlerinde ise %40 olan ÖTV, %80'e çıkarılmıştır.
- 13.05.2020 tarihli ve 2537 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile tütün ürünlerindeki maktu vergi tutarı, %17,2 artırılmıştır.
- 25.12.2020 tarihli ve 3328 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile tütün ürünleri üzerinde ÖTV oranı %67'den %63'e indirilmiştir.
- 30.08.2020 tarihli ve 2912 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile sıfır binek araçlarda 70.000 TL olan eşik 85.000 TL, 120.000 TL olan eşik 135.000 TL'ye yükseltilmiş ancak ÖTV oranları %30 artırılmıştır.

- 13.08.2021 tarihli ve 4373 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile sıfır binek araçlarda 85.000 TL olan eşik değer 92.000 TL, 135.000 TL olan eşik değer 150.000 TL'ye yükseltilmiş ve ÖTV oranları sabit tutulmuştur.
- 02.02.2021 tarihli ve 3471 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile elektrikli araçlar için belirlenen ÖTV oranları artırılmıştır. Buna göre; motor gücü 85 kW'ı geçmeyen araçlar için belirlenen vergi oranı %3'den %10'a, motor gücü 85-120 kW arasında olan araçlar için belirlenen oran %7'den %25'e ve motor gücü 120 kW'ı geçen araçlar için belirlenen oran %15'den %60'a çıkarılmıştır.
- 19.02.2021 tarihli ve 3559 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 'Rafinerici Lisansı' ile üretimde bulunan ve ÖTV Kanununa ekli (1) sayılı listede bulunan malların üretimi ve ÖTV'ye tabi olmayan malların imali için yapılan teslimler üzerinden hesaplanacak ÖTV oranı sıfıra indirilmiştir.
- 20.05.2021 tarihli ve 3994 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile bazı akaryakıt ürünlerindeki ÖTV tutarları %54 ile %188 oranında artırılmıştır.
- 25.06.2021 tarihli ve 4137 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile ÖTV Kanununa ekli (3) sayılı listenin (A) cetvelinde yer alan ÖTV tutarlarına, ÜFE'de son 6 ayda meydana gelen artışlar 2021 yılının Temmuz-Aralık ayları arasında yansıtılmayacaktır.
- 15.07.2021 tarihli ve 4298 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile bazı tütün ürünlerin ilişkin ÖTV oranı %80'den %45'e düşürülmüş ve asgari maktu vergi tutarı ile maktu vergi tutarında değişiklik yapılmamıştır.

Yapılan düzenlemeler ve fiyatlarda yaşanan dalgalanmalar sonucunda; petrol ve doğalgaz ürünlerine ilişkin ÖTV 2020 yılında %13,1 artmış 2021 yılında %54,7 azalmış, motorlu taşıt araçlarına ilişkin ÖTV 2020 yılında %237,5 2021 yılında %42,4 artmış, alkollü içeceklerle ilişkin ÖTV 2020 yılında %11,9 2021 yılında %38,4 artmış, tütün mamullerine ilişkin ÖTV 2020 yılında %22,7 2021 yılında %38,4 artmış, kolalı gazozlara ilişkin ÖTV 2020 yılında %31,2 2021 yılında %47,1 artmış ve dayanıklı tüketim ve diğer mallara ilişkin ÖTV 2020 yılında %93,6 2021 yılında %27,2 artmıştır. Bu bağlamda 2021 yılında ÖTV gelirlerinin azalmasının nedeni; petrol ve doğalgaz ürünlerine ilişkin ÖTV'deki azalıştan kaynaklanmaktadır. Bu azalış, salgınla mücadele kapsamında kısıtlamalardan (Cengiz ve Sürücü, 2021:377) ve 2021 yılının son aylarında fiyat artışlarının talep üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 7. Gelir Tahmini Ve Gerçekleşen Gelir Karşılaştırılması

Yıllar	Gelir Tahmini	Gerçekleşen	Sapma Oranı (%)
2017	598.274	630.490	5,38
2018	696.829	757.996	8,77
2019	880.359	875.280	-0,57
2020	956.588	1.028.446	7,51
2021	1.101.146	1.407.399	27,81

Kaynak: 2017-2020 Kesin Hesap Kanunu ve Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı Aylık Gerçekleşme Raporları.

Merkezi Yönetim Bütçesi hazırlanırken yapılan bütçe tahminleri ile gerçekleşen bütçe gelirleri arasında incelenen dönemde farklılıklar oluşmuştur. Ancak farklılığın en fazla olduğu yıl, 2021 olmuş ve gerçekleşen gelir tahmin edilen gelirden %27,81 fazla gerçekleşmiştir. Bu farklılığın nedenleri; enflasyon, mali sürüklenme, dolaylı vergilerin fiyat değişimlerini izlemesi ve alınan politika önlemleridir.

IV. BÜTÇE DENGESİNDE ORTAYA ÇIKAN DEĞİŞİM

Merkezi Yönetim Bütçesi, hem ekonomiyi etkilemekte hem de ekonomide gerçekleşen değişimlerden etkilenmektedir. Bu anlamda gelir ve gider arasındaki eşitliği ifade eden bütçe dengesi, ekonomik istikrar bakımından önem arz etmektedir (Tokatlıoğlu ve Selen, 2019:169). Tablo 8'de Türkiye'de tahmin edilen ve gerçekleşen bütçe dengesi yer almaktadır.

Tablo 8. Tahmin Edilen ve Gerçekleşen Bütçe Dengesi

	2017	2018	2019	2020	2021
Tahmin Edilen Bütçe Gid.	645.124	762.753	960.976	1.095.461	1.346.139
Tahmin Edilen Bütçe Gel.	598.274	696.829	880.359	956.588	1.101.146
Tahmin Edilen Bütçe Den.	-46.800	-65.924	-80.617	-138.873	-244.993
Tahmin Edilen Faiz Gid.	57.500	71.700	117.317	138.940	179.542

Tahmin Edilen Faiz Dışı Denge	10.449	5.776	36.701	67	-65.450
Bütçe Gid.	678.269	830.809	1.000.027	1.203.737	1.599.642
Faiz Hariç Gid.	621.557	756.848	900.087	1.069.775	1.378.789
Faiz Gid.	56.712	73.961	99.940	133.962	180.853
Bütçe Gel.	630.490	757.996	875.280	1.028.446	1.407.399
Bütçe Dengesi	-47.779	-72.813	-124.747	-175.291	-189.724
Tahmin Edilen ve Gerçekleşen Bütçe Dengesinde Sapma Oranı (%)	-2,1	-10,4	-54,7	-26,2	+22,5
Faiz Dışı Den.	8.933	1.148	-24.807	-41.329	28.610

Kaynak: 2017-2020 Kesin Hesap Kanunu ve Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı Aylık Gerçekleşme Raporları.

Tablo 8 incelendiğinde; analizi yapılan yıllarda tahmin edilen ve gerçekleşen bütçe dengesi açık vermektedir. 2021 yılında tahmin edilen bütçe açığı, 244 milyar TL olmasına rağmen, ilgili yılda gerçekleşen bütçe açığı, 189 milyar TL olarak gerçekleşmiş ve bu durum faiz dışı dengeye ve sapma oranına olumlu yansımıştır. Ancak salgının ilk yılında tahmin edilen bütçe açığının gerçekleşen açıktan düşük olması, faiz dışı dengeyi olumsuz etkilemiştir. Bu bağlamda koronavirüs salgını, Türkiye’de Merkezi Yönetim Bütçesini 2020 yılında daha fazla olumsuz etkilemiş ve yaşanan bu olumsuzluk 2021 yılına da yansımıştır. 2020 yılında faiz giderlerinin artışında, borçlanma maliyetlerinin yükselişi ve toplam borçlar içerisindeki döviz cinsi borçların artışı etkili olurken (Saraçoğlu ve Özcan, 2021:43); 2021 yılında faiz giderlerinin artışında, sayılan nedenlere ek 2020 yılındaki ortaya çıkan olumsuz durum sayılabilir. Vergi gelirlerinde reel artış ve faiz dışı dengede olumlu değişim ile enflasyonun düşürülmek istenilmektedir (Feyzioğlu, 1997: 244). Ancak 2021 yılında, enflasyon oranlarında artış gerçekleşmiştir.

V. SONUÇ

Çin’de ortaya çıkan koronavirüs hastalığı, öncelikle bir sağlık krizi olarak başlamış ve mücadele kapsamında yapılan uygulamalar makroekonomik göstergeleri ve birçok sektörü olumsuz etkilemiştir. Devlet bütçesinin ekonomiyi etkileme ve ekonomide olay ve olgulardan etkilenmesi sebebiyle devlet bütçeleri salgından etkilenmiştir. Hükümetler, salgının ekonomilerde yarattığı olumsuz etkileri minimize etmek amacıyla etkin bir şekilde maliye politikasından yararlanmışlardır. Bu bağlamda kamu harcama ve kamu gelirlerinin miktar ve bileşimlerinde ayarlamalar yapılmıştır. Bu durum, doğal olarak bütçe dengesine yansımıştır. Ancak Türkiye özelinde yapılan incelemelerde, 2017-2019 yılları arasında da bütçe açıklarının arttığı, kamu borç stokunun ve risk primlerinin yükseldiği gözlemlenmiştir (Sertkaya ve Baş, 2021: 150).

Kamu giderleri incelenen dönemde her yıl yaklaşık %20 artmış, 2021 yılında ise artış oranı %32,8 olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılı enflasyon oranının %36,8 olduğu dikkate alınrsa, bu artışın salgından ziyade enflasyondan kaynaklı olabilecektir. 2020 yılında ise enflasyon oranının, %14,6 olduğu ve 2020 bütçe giderlerinin %20,3 arttığı dikkate alınrsa, aradaki 5,7 puanlık fark salgın ile ilişkilendirilebilir. Diğer taraftan 2021 yılında Türkiye’de enflasyonun artışında Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi çerçevesinde yürürlüğe giren genişletici para ve maliye politikaları ve salgının ekonomiye etkisini minimize etmek için yapılan harcamalar etkili olmuştur.

- Durgunlukla mücadele kapsamında kamu istihdamı, 2020 yılında %3,17 artırılmıştır.
- Durgunlukla mücadelede mal ve hizmet alımlarına ilişkin harcamalar etkin harcamalar olmasına rağmen bu harcama kaleminde reel bir artış gerçekleşmemiştir.
- Diğer taraftan çarpanın etkisinin düşüklüğü sebebiyle durgunlukla mücadelede dolaylı etkisi olan transfer harcamaları, 2020 yılında reel olarak artmıştır. Bunun sebebi ise, Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi çerçevesinde bankalara verilen görevlerin kamu bankalarının olumsuz etkilenmesi ve görev zararları kaleminin artmasıdır.
- Durgunlukla mücadelede uzun vadeli getiri sağlayan yatırım harcamaları kalemi, salgın döneminde reel olarak artmıştır.
- KİT’lere yapılan sermaye artırımı, 2021 yılında borç verme kaleminin %242,7 artmasını sağlamıştır.
- Salgınla mücadele kapsamında kamu giderlerinde artış yaşanmış ve kamu gelirleri ise kamu giderleri ölçüsünde artmaması, salgın döneminde faiz giderlerinin artmasına neden olmuştur.

Durgunluk dönemlerinde arz ve talebi uyarmak için genişletici maliye politikası uygulanması sebebiyle Türkiye’de 2020 ve 2021 yıllarındaki kamu harcamalarındaki sapma oranı, analizi yapılan üç yıldan fazla gerçekleşmiştir. Söz konusu üç yıl incelendiğinde; 2017 yılında referandum yapılmış, 2018 yılında Cumhurbaşkanı ve genel seçim yapılmış ve 2019 yılında ise mahalli idare seçimleri yapılmıştır. Bu bağlamda salgın döneminde kamu harcamalarında gerçekleşen sapma oranı, seçim ekonomisinden daha fazladır.

Durgunlukla mücadelede kullanılan diğer önemli maliye politikası aracı, kamu gelirleridir. Salgın döneminde ise hastalıkla mücadele kapsamında uygulanan politikalar, IMF’nin, vergi gelirlerinde azalış beklemesine sebebiyet vermiştir. Ancak Türkiye’de yürürlüğe yeni koyulan vergi bulunması, yapılan düzenlemeler ve enflasyon sebebiyle vergi gelirleri azalmamış, reel bazda artış gerçekleşmiştir.

- Salgın döneminde dijital hizmetler vergisi yürürlüğe girmiş ve 2020 yılında 1 milyar TL, 2021 yılında 2.8 milyar TL gelir elde edilmiştir.
- Özel iletişim vergisinin oranları artırılmış ve %10 olmuştur.
- Gelir vergisinden elde edilen gelir 2020 yılında %2,3 azalış gerçekleşmiştir. Bu azalışın sebebi ise, kira ve faiz gelirlerinde yapılan tevkifat indirimleridir.
- Kurumlar vergisinde 2021 yılında yapılan oran değişikliği, geçici vergi gelirlerinin artmasını sağlamıştır.
- Dolaylı bir vergi olan KDV’den elde edilen gelirler ise, salgın döneminde reel olarak artmıştır. Artışın sebebi olarak yüksek enflasyon sebebiyle sözü edilen verginin fiyatları izleyebilme özelliği ve yapılan düzenlemeler olmuştur.
- ÖTV’den elde edilen gelir ise, 2021 yılında %0,9 azalmış ve bu azalışın sebebi, petrol ve doğalgaz ürünlerine ilişkin ÖTV’deki azalıştan kaynaklanmaktadır.

Merkezi Yönetim Bütçesi hazırlanırken yapılan bütçe tahminleri ile gerçekleşen bütçe gelirleri arasında incelenen dönemde farklılıklar oluşmuştur. Ancak farklılığın en fazla olduğu yıl, 2021 olmuş ve gerçekleşen gelir tahmin edilen gelirden %27,81 fazla gerçekleşmiştir. Bu farklılığın nedenleri; enflasyon, mali sürüklenme, dolaylı vergilerin fiyat değişimlerini izlemesi ve alınan politika önlemleridir.

Klasik iktisatçılara göre; bütçe, açık veya fazla vermemelidir. Ancak modern iktisatçılar ise, bütçenin açık ya da fazla verebileceğini vurgulamaktadırlar. Salgın ya da kriz dönemlerinde bütçe açığı verilerek ekonominin kendisini toparlanması beklenilmektedir. Salgın döneminde Türkiye’de bütçe açıkları, alınan tedbirler çerçevesinde artmış ve bütçe dengesi olumsuz etkilenmiştir. Ancak salgın, Türkiye’de Merkezi Yönetim Bütçesini 2020 yılında daha fazla olumsuz etkilemiş ve yaşanan bu olumsuzluk 2021 yılına da yansımıştır.

Çalışmanın yapıldığı dönemde salgının etkisinin azalmaya başlaması ile birlikte geleceğe dair öngörüler ortaya çıkmaya başlamıştır. Türkiye’de ilgili dönemde yapılan faiz indirimleri sebebiyle Türk lirasının aşırı değer kaybetmesi ve genişletici maliye politikaları, enflasyonun artmasına sebebiyet vermiştir. Aynı zamanda Türkiye’de görülen yüksek işsizlik stagflasyon riskini barındırmaktadır. Diğer taraftan Türkiye’nin bütçe yönetiminde; bütçe sistemi de dahil olmak üzere bütçenin hazırlanması, uygulanması ve denetimine kadar birçok sorun bulunmaktadır. Bu nedenle salgın sonrası dönemde ekonomik istikarın sağlanabilmesi için bütçe yönetimin gözden geçirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ataç, B. (2016). *Maliye Politikası Gelişimi, Amaçları, Araçları ve Uygulama Sorunları*. (11. Bs.). Turhan Kitabevi.

Adıgüzel, M. (2020). Covid-19 Pandemisinin Türkiye Ekonomisine Etkilerinin Makroekonomik Analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 191-221.

Arabacı, H. & Yücel, D. (2020). Pandeminin Türkiye Ekonomisine Etkileri ve Türkiye Merkez Bankası Tarafından Finansal İstikrarı Sağlamak Amacıyla Alınan Önlemler. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 9(2), 91-98.

Batrel, Ö.F. (2007). *Kamu Maliyesi ve Yönetimi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.

Bektas, N.B. & Çetinkaya, Ö. (2021). Bütçe Yönetimi Kavramı ve Türkiye’de Bütçe Başarısının Değerlendirilmesi, *International Journal of Public Finance*, 6(2), 233-262.

Cengiz, V. & Sürücü, H. (2021). Covid-19’un Vergi Gelirlerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Avrasya Sosyalve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 366-380.

Cumhurbaşkanlığı (3469 nolu) Kararı (CBK). (2021). 6802 Sayılı Gider Vergileri Kanununun 39 uncu Maddesinin Birinci Fıkrasının (a), (b), (c) ve (d) Bentlerindeki Oranların Yeniden Belirlenmesi Hakkında. RG: 30.01.2021 s: 31380. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/01/20210130-25.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (2569 nolu) Kararı. (2020). 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67 nci Maddesinde Yer Alan Tevkifat Oranları Hakkında. RG: 24.05.2020 S: 31136. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200524-2.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (2604 nolu) Kararı. (2020). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67 nci Maddesinde Yer Alan Tevkifat Oranları Hakkında. RG: 03.06.2020 S: 31144. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/06/20200603-6.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (2813 nolu) Kararı. (2020). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü Maddesinde Yer Alan Tevkifat Nispetlerine İlişkin 12/1/2009 Tarihli ve 2009/14592 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Karar ile 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 15 inci Maddesinde Yer Alan Vergi Kesinti Oranlarına İlişkin 12/1/2009 Tarihli ve 2009/14594 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında. RG: 31.07.2020 S: 31202. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/07/20200731-5.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3319 nolu) Kararı. (2020). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü Maddesinde Yer Alan Tevkifat Nispetlerine İlişkin 12/1/2009 Tarihli ve 2009/14592 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Karar ile 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 15 inci Maddesinde Yer Alan Vergi Kesinti Oranlarına İlişkin 12/1/2009 Tarihli ve 2009/14594 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında. RG: 23.12.2020 S:31343. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201223-19.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4063 nolu) Kararı. (2021). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü Maddesinde Yer Alan Tevkifat Nispetlerine İlişkin 12/1/2009 Tarihli ve 2009/14592 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Karar ile 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 15 inci Maddesinde Yer Alan Vergi Kesintisi Oranlarına İlişkin 12/1/2009 Tarihli ve 2009/14594 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında. RG:02.06.2021 S:31499. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210602-22.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4311 nolu) Kararı. (2021). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü Maddesinde Yer Alan Tevkifat Nispetlerine İlişkin 12/1/2009 Tarihli ve 2009/14592 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Karar ve Aynı Kanunun Geçici 67 nci Maddesinde Yer Alan Tevkifat Oranları Hakkında 22/7/2006 Tarihli ve 2006/10731 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Karar ile 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 15 inci Maddesinde Yer Alan Vergi Kesintisi Oranlarına İlişkin 12/1/2009 Tarihli ve 2009/14594 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Eki Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında. RG: 30.07.2021 S:31553. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210730-1.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3032 nolu) Kararı. (2020). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67 nci Maddesinde Yer Alan Tevkifat Oranları Hakkında. RG:30.09.2020 S:31260.[Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/09/20200930-18.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3321 nolu) Kararı. (2020). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67 nci Maddesinde Yer Alan Tevkifat Oranları Hakkında. RG:23.12.2020 S:31943. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201223-21.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3755 nolu) Kararı. (2021). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67 nci Maddesinde Yer Alan Tevkifat Oranları Hakkındaki Ekli Kararın Yürürlüğe Konulması Hakkında. RG: 01.04.2021 S:31441. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210401-15.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4027 nolu) Kararı. (2021). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67 nci Maddesinde Yer Alan Tevkifat Oranları Hakkındaki Ekli Kararın Yürürlüğe Konulması Hakkında. RG: 01.06.2021 S: 31498. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210601M1-1.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4561 nolu) Kararı. (2021). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun Geçici 67 nci Maddesinde Yer Alan Tevkifat Oranları Hakkında. RG:01.10.2021 S:31615. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/10/20211001-29.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3490 nolu) Kararı. (2021). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 41 inci Maddesinin Birinci Fıkrasının (9) Numaralı Bendi ile 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 11 inci Maddesinin Birinci Fıkrasının (i) Bendi Kapsamında Gider ve Maliyet Unsurları Toplamının İndirimi Kabul Edilmeyecek Kısmının Tespitine İlişkin. RG:04.02.2021 S:31385. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210204-11.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3491 nolu) Kararı. (2021). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü Maddesinde Yer Alan Tevkifat Nispetlerine İlişkin 2009/14592 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 30 uncu Maddesinde Yer Alan Vergi Kesintisi Oranlarına İlişkin 2009/14593 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 15 inci Maddesinde Yer Alan Vergi Kesinti Oranlarına İlişkin 2009/14594 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararında Değişiklik Yapılması Hakkında. RG:04.02.2021 S:31385. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210204-12.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4196 nolu) Kararı. (2021). 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun Geçici 93 üncü Maddesinin Birinci, İkinci ve Beşinci Fıkralarında Yer Alan Sürelerin, Bitim Tarihlerinden İtibaren 6 Ay Uzatılması Hakkında. RG:30.06.2021 S:31527. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.4196.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (2278 nolu) Kararı. (2020). Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Mal ve Hizmetlere Dair. RG:22.03.2020 S:31076. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200322-1.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (2812 nolu) Kararı. (2020). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:31.07.2020 S:31202. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/07/20200731-4.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3318 nolu) Kararı. (2020). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:23.12.2020 S:31343. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201223-18.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4062 nolu) Kararı. (2021). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:02.06.2021 S:31499. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210602-21.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4312 nolu) Kararı. (2021). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:30.07.2021 S:31553. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210730-2.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (2913 nolu) Kararı. (2020). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:30.08.2020 S:31229. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200830-2.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3470 nolu) Kararı. (2021). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:30.01.2021 S:31380. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/01/20210130-26.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3931 nolu) Kararı. (2021). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:30.04.2021 S:31470. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210430-16.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4105 nolu) Kararı. (2021). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:22.06.2021 S:31519. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210622-17.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4312 nolu) Kararı. (2021). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:30.07.2021 S:31553. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210730-2.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4517 nolu) Kararı. (2021). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:30.09.2021 S:31614. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/09/20210930-6.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4862 nolu) Kararı. (2021). Mal ve Hizmetlere Uygulanacak Katma Değer Vergisi Oranlarının Tespitine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair. RG:26.11.2021 S:31671. [Erişim: 24.03.2022, <https://d.barobirlik.org.tr/2021/20211126-3.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (2301 nolu) Kararı. (2020). Bazı Mallara Uygulanacak Özel Tüketim Vergisi Oran ve Tutarlarının Yeniden Belirlenmesi Hakkında. RG:26.03.2020 S:31080. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200326-2.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (2537 nolu) Kararı. (2020). Bazı Mallara Uygulanacak Özel Tüketim Vergisi Tutarları Hakkında. RG:13.05.2020 S:31126. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200513-16.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3328 nolu) Kararı. (2020). Bazı Mallara Uygulanacak Özel Tüketim Vergisi Oranlarının Yeniden Belirlenmesi ile 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununun 12 nci Maddesinin (3)

Numaralı Fıkrası Hükümünün Bu Mallarda 2021 Yılı Ocak-Haziran Dönemi İçin Uygulanmaması Hakkında. RG:25.12.2020 S:31345. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201225-1.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (2912 nolu) Kararı. (2020). 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununa Ekli (II) Sayılı Listede Yer Alan Bazı Malların Özel Tüketim Vergisi Oranlarının Yeniden Tespiti Hakkında. RG: 30.08.2020 S:31229. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200830-1.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4373 nolu) Kararı. (2021). 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununa Ekli (II) Sayılı Listede Yer Alan Bazı Malların Özel Tüketim Vergisi Oranlarına Esas Özel Tüketim Vergisi Matrahlarının Yeniden Tespiti Hakkında. RG:13.08.2021 S:31567. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/08/20210813-11.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3471 nolu) Kararı. (2021). Bazı Mallara Uygulanacak Özel Tüketim Vergisi Oranları Hakkındaki Ekli Kararın Yürürlüğe Konulması Hakkında. RG: 02.02.2021 S:31383. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210202-8.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3559 nolu) Kararı. (2021). Rafineri ve Petrokimya Tesislerinde Üretilerek İmalatta Kullanılan ve İmalatta Kullanılmak Üzere Bu Tesislere Teslim Edilen Mallarda Özel Tüketim Vergisi Tutarlarının Belirlenmesine Dair. RG:19.02.2021 S:31400. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210219-4.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (3994 nolu) Kararı. (2021). Bazı Mallara Uygulanan Özel Tüketim Vergisi Tutarlarının Yeniden Belirlenmesi Hakkında. RG: 20.05.2021. S:31486. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/05/20210520-8.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4137 nolu) Kararı. (2021). 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununun 12 nci Maddesinin (3) Numaralı Fıkrası Hükümünün, 2021 Yılı Temmuz-Aralık Dönemi İçin Uygulanmaması Hakkında. RG:25.06.2021 S:31522. [Erişim:24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210625-4.pdf>]

Cumhurbaşkanlığı (4298 nolu) Kararı. (2021). Bazı Mallara Uygulanan Özel Tüketim Vergisi Oranlarının Yeniden Belirlenmesi Hakkındaki Ekli Kararın Yürürlüğe Konulması Hakkında. RG:15.07.2021 S:31542. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210715-17.pdf>]

Çetin, A.C. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Türkiye’de Genel Ekonomik Faaliyetlere ve Hisse Senedi Borsa Endeksine Etkisi. *MAKÜ Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 4(2), 341-362.

Dokuzoğlu, S. & Tüm, K. (2022). Küresel Salgının Maliye Politikalarına Etkisi: Türkiye Üzerine Değerlendirmeler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31(1), 105-120.

Edizdoğan, N. & Çetinkaya, Ö. (2021). *Kamu Bütçesi*. Ekin Yayınevi.

Feyzioğlu, B.N. (1997). *İktidar Virüsü (Ülke Sorunlarının Saydam Analizi)*. Çağdaş Yayınları.

Gümüş, A. & Hacıevlyagıl, N. (2020). Covid-19 Salgın Hastalığının Borsaya Etkisi: Turizm Ve Ulaştırma Endeksleri Üzerine Bir Uygulama. *Akademik Yaklaşım Dergisi*, 11(1), 76-98.

Hazine ve Maliye Bakanlığı (HMB). (2020a). Dijital Hizmet Vergisi Uygulama Genel Tebliği. RG:20.03.2020 S:31074. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200320-4.htm>]

Hazine ve Maliye Bakanlığı (518 nolu). (2020). Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği. RG:24.03.2020 S: 31078.[Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200324M1-4.htm>]

Hazine ve Maliye Bakanlığı (311 nolu). (2020). Gelir Vergisi Genel Tebliği. RG:27.05.2020 S:31137.[Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200527-10.htm>]

Hazine ve Maliye Bakanlığı (312 nolu). (2020). Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 301)’de Değişiklik Yapılmasına DairTebliğ. RG:27.05.2020 S:31137. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200527-11.htm>]

Hazineve Maliye Bakanlığı. (2022). Aylık Bütçe Bülteni. [Erişim: 15.02.2022, <https://www.hmb.gov.tr/bumko-aylik-butce-bulteni>]

IMF Fiscal Affairs. (2021) Challenges in Forecasting Tax Revenue. [Erişim: 07.02.2022, <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/covid19-special-notes/en-special-series-on-covid-19-challenges-in-forecasting-tax-revenue.ashx>]

Işık, A. & Akdoğan, N. (2021). Covid-19’un Türk Bankacılık Sektöründeki Mevduat Bankalarına Etkileri. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, (63), 111-138.

İşler, İ.İ. & Güven, A. (2021). Covid 19 Küresel Salgının Bıst 100 Endeksi Üzerindeki Etkileri. *PolitikEkonomik Kuram*, 5(1), 63-77.

Kısa, Ö. (2021). Salgın Döneminde Maliye Politikası. *Vergi Raporu*, 267, 93-110.

Kocaman, B.E. (2021). Covid-19 Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü ve Piyasa Yoğunlaşmasının Analizi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 384-407.

Mascagni, G. & Santoro, F. (2021). The Tax Side Of The Pandemic: Compliance Shifts And Funding For Recovery İn Rwanda. *ICTD Working Paper*, 129, 1-65.

Tabar, Ç. & Tokathoğlu, M. (2018). Küresel Kriz Döneminde Türkiye’de Uygulanan Vergi Politikalarının Değerlendirilmesi. *International Journal of Public Finance*, 3(1), 27-46.

Tayar, T., Gümüştekin, E., Dayan, K. & Mandi, E. (2020). Covid-19 krizinin Türkiye’deki Sektörler Üzerinde Etkileri: Borsa İstanbul Sektör Endeksleri Araştırması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı, 293-320.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (SBB). (2022a). Kamu İstihdamı. [Erişim: 14.02.2022, <https://www.sbb.gov.tr/kamu-istihdami/>]

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022b). Analitik Bütçe Sınıflandırmasına İlişkin Rehber. [Erişim: 14.02.2022, https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/04/AnalitikEkorehber_2019-2021.pdf]

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2021). 2020 Genel Faaliyet Raporu. [Erişim: 14.02.2022, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/06/Genel-Faaliyet-Raporu-2020.pdf>]

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). (2020a). Koronavirüsün Olası Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan Tedbirlere İlişkin Basın Duyurusu. 17.03.2020 S:2020-16. [Erişim: 09.02.2022, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2020/DUY2020-16>]

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). (2020). Zorunlu Karşılıklara İlişkin Basın Duyurusu. 20.06.2020 S:2020-34. [Erişim: 09.02.2022, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2020/DUY2020-34>]

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB). (2022). Para Politikası Kararları. [Erişim: 12.02.2022, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/PPK/2021>]

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). Tüketici Fiyat Endeksi. [Erişim: 12.02.2022, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Aralik-2021-45789>]

Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2020). Covid-19 Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi. [Erişim: 12.02.2022, <https://www.isim.org.tr/content/upload/attached-files/covid-19-ekonomik-istikra-20200414170956.PDF>]

Tokathoğlu, M. ve Selen, U. (2019). *Maliye Politikası*. Ekin Yayınevi.

Tosunoğlu, Ş. & Kasal, S. (2020). Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Sağlıklı Küresel Ekonomi İçin Politika Uygulamaları. *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 2(1), 35-49.

Pınar, A. (2017). *Maliye Politikası Teori ve Uygulama*. Turhan Kitabevi.

Saraçoğlu, F. & Özcan, B. (2021). Koronavirüsün Bütçe Gider ve Gelirleri Üzerindeki Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. *Vergi Raporu*, 257, 32-45.

Selen, U. & Leba, R. (2021). *İktisadi Gelişme ve Vergileme*. Ekin Yayınevi.

Sertkaya, B. & Baş, S. (2021). Covid-19 Salgınının Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri: Riskler ve Olası Senaryolar. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21), 147-167.

Şen, G. & Bütün, E. (2021). Covid-19 Salgınının Havacılık Sektörüne Etkisi: Gig Ekonomisi Alternatifi. *Havacılık Araştırma Dergisi*, 3(1), 106-127.

Şen, H. & Kaya, A. (2015). Ekonomik Krizlerin Değişmeyen İmdatçısı: Maliye Politikası. *Sosyoekonomi*, 23(23), 55-86.

2017 yılı Kesin Hesap Kanunu. (2018). RG: 31.12.2018 S: 30642. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181231M2-1.htm>]

2018 yılı Kesin Hesap Kanunu. (2019). RG:31.12.2019 S:30995. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/12/20191231M2-1.htm>]

2019 yılı Kesin Hesap Kanunu. (2020). RG: 31.12.2020 S:31351. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201231M2-1.htm>]

2020 yılı Kesin Hesap Kanunu. (2021). RG: 31.12.2021 S:31706. [Erişim: 24.03.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/12/20211231M2-1.htm>]